

Фесенко Н. С. ,
канд. держ. упр. доцент
*Харківський регіональний інститут державного управління НАДУ при
Президентові України*

Феномен культури як основи життя суспільства

Особливе місце серед державних інтересів будь-якої країни посідають питання належного функціонування та розвитку національної культури, завдяки якій реалізується конституційне право кожного громадянина на залучення до культурних надбань. Культура – цемент будівлі суспільного життя. Не тільки тому, що вона передається від одної людини до другої в процесі соціалізації та контактів з іншими культурами, а ще й тому, що формує у людей відчуття приналежності до визначеної групи. Відродження культури є однією з важливіших умов відродження суспільства й прискорення процесів побудови держави. Без цієї умови соціальні групи залишаються «класами у собі», тобто «аморфною масою, яка приречена на рослинне існування, позбавлене духовних цінностей», – зазначає Є.Стариков [1, с. 145]. Культурність, цивілізованість нації або держави (на протилежність дикунству й варварству первісних народів) перебуває в розумності їхніх суспільних порядків та політичних закладів і вимірюється сукупністю досягнень у сфері наук та мистецтва. Мета культури, яка відповідає найвищому призначенню – розуму, зробити всіх людей щасливими (евдемоністична концепція культури), існуючими у згоді з потребами свого природного змісту (натуралістична концепція культури) [2-4]. М. Вебер та Г. Ріккерт ототожнювали культуру із специфічною системою цінностей та ідей, що розрізняються за їхньою роллю у житті та організації суспільства того чи іншого типу [5, 6]. О.Шпенглер протиставляв культуру та цивілізацію, яку трактував як останній етап розвитку даного суспільства. Він розглядав цивілізації як замкнені та самодостатні, неповторні культурні організми, що проходять схожі етапи росту, дозрівання та загибелі [7]. Такі уявлення знайшли подальший розвиток у працях П. Сорокіна та А. Тойнбі [8, 9]. Американський антрополог А. Кребер створив теорію «культурних зразків», де стверджував, що культура – система культурних зразків, які включають у себе культурні звичаї, які піддержуються на індивідуальному рівні. О. Тоффлер, характеризуючи докорінні зміни в культурі сучасного західного суспільства, писав, що сила потоку інформаційного обміну між людьми утворила новий тип культури, де все підпорядковано необхідності кваліфікації, уніфікації з метою підвищення ефективності при передаванні від людини до людини, чи особисто, чи через засоби масової інформації [10].

Вагомий внесок у дослідження різних аспектів культури зробили українські науковці. І. М. Дзюба обґрунтовує декілька визначень культури: історичне (масив художніх і наукових досягнень суспільства чи народу); соціально-етичне (моральні чинники розвитку суспільства або народу); психологічне (ступінь інтелектуального розвитку особистості); синтетичне

(культура складається з матеріального, інтелектуального та духовного чинників) [11]. Л. Т. Бабій проаналізував історичні типи культури з позицій соціологічних досліджень та розкрив діалектику розвитку цієї сфери людського буття [12]. В.П.Козловський пояснює багатомайття трактовок поняття культури тим, що вона виражає глибину й незмірність людського існування. В тій мірі, в якій невичерпаний й різноманітний світ людини, багатогранна, багатоаспектна й культура [13]. Культуру як головний орієнтир, генеральну мету для влади, суспільства, громади визначав В. П. Подкопаєв. Він розглядав цей феномен як суму світоглядних позицій, накопичених попередніми поколіннями, як процес, у якому витворюється найкраще, найвиразніше та найморалізованіше середовище співіснування індивідумів, як систему способів естетизації життя та між людського діалогу. Вчений приходиться до думки, що саме культура слугує сьогодні інтеграційним інструментом, способом поєднання з культурами інших держав, а також виступає компенсаторним елементом в постіндустріальних суспільствах [14, с.24].

Узагальнюючи ґрунтовні, різноманітні визначення культури як суспільного феномену в працях учених, можна дійти висновку, що ними зроблено вагомий внесок у дослідження цієї проблеми: визначено різнобічні характеристики й сутність цього суспільного феномену, висвітлено різні аспекти, сторони культури, які не втратили свого значення і в наш час. У кожному окремому випадку розуміння і визначення культури залежить від специфічного інтересу та конкретного завдання дослідження і розглядається під певним кутом зору, тобто з багатьох сторін й аспектів, що наповнюють поняття «культура», стають актуальними лише ті ознаки, які прямо пов'язані з предметом дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Стариков Е. Маргиналы, или размышления на старую тему: «что с нами происходит?» / Е. Стариков // Знамя. – 1989. - №10. – С.133-162.
2. Культура как целостное явление: Проблемы и методология изучения : сб. ст. / Редкол. Е.Я.Зазерский (отв. ред.) и др. – Л. : Ленинградский институт культуры, 1983. – 151 с.
3. Культурный прогресс: Философские проблемы / Н. И. Шibaева, К. М. Долгов, А. И. Арнольдov. – М. : Наука, 1984. – 326 с.
4. Категории философии и категории культуры / М. А. Булатов, В. А. Звиглянич, Е. И. Андрос [и др.]. – К. : Наукова думка, 1983. – 343 с.
5. Арнольдov А. И. Человек и мир культуры: Введение в культурологию / А. И. Арнольдov. – М. : Изд-во МГИК, 1992. – 240 с.
6. Корф Г. Критика теорий культуры Макса Вебера и Герберта Маркузе / Г. Корф; пер. с нем. З. В. Горловой. – М.: Прогресс, 1975. – 64 с.
7. Тавризян Г. М. О. Шпенглер, Й. Хейзинга: две концепции кризиса культуры / Г. М. Тавризян. – М. : Искусство, 1989. – 270 с.
8. Тойнбі А. Дослідження історії / А. Тойнбі; пер. з англ. - Том 1. - К. : Основи, 1995.- 614 с.

9. Сорокин П. А. Человек. Цивилизация. Общество /П. А. Сорокин. - М., 1992. - С. 475.
10. Самосознание культуры и искусства XX века. Западная Европа и США / Сост., отв. ред. Р.А.Гальцева; пер. и прим.: С.С.Аверинцев [и др.] – М. : ООО „Культурная Инициатива”, 2000. – 637 с.
11. Дзюба І. М. Україна перед Сфінксом майбутнього / І. М. Дзюба. – К. : Вид. дім “КМ Академія”, 2002. - 35 с.
12. Бабій Л. Т. Діалектика розвитку історичних типів культури. Філософсько- соціологічні проблеми / Л. Т. Бабій. – Л. : Світ, 1991. – 160 с.
13. Козловский В. П. Культурный смысл: генезис и функции / В. П. Козловский. – К. : Наукова думка, 1989. – 128 с.
14. Подкопаев В. П. З новою культурою в нове тисячоліття / В. П. Подкопаєв // Культурна політика України у контексті світових трансформаційних процесів : Матеріали міжнар. наук.-практ. конф.; заг. ред. Подкопаєв В.П., Чернець В.Г. – К. : ДАККіМ, 2001. – С. 24 – 27